

Історико-правові аспекти становлення та розвитку органів прокуратури на українських землях

Шапошник А. С.¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2022	Право	343.163 (477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10078093>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті автор досліджує становлення та особливості діяльності органів прокуратури на українських землях під час різних історичних епох. Автор зазначає, що діяльність прокуратури зазнавала значних змін, відображаючи пріоритети суспільства та державної влади в різні періоди. Зокрема, на різних часових відрізках інститут прокуратури фокусувався на різних завданнях, таких як захист правосуддя, інтересів верховної влади, громадян, революційної законності, а також партійної влади. Таким чином, важко переоцінити роль історичного досвіду у формуванні прокуратури та визначенні її функцій на різних етапах розвитку.

Результати проведеного історичного аналізу описують генезис прокуратури України в умовах формування демократичної правової держави, надають загальне уявлення про різнобічну роботу прокуратури та прокурорів у забезпеченні режиму законності та висвітлюють основні напрямки її сучасного розвитку.

Загальною ознакою всіх розглянутих автором етапів становлення прокуратури на теренах України є зміна структури та повноважень відповідно до сучасних вимог певного історичного проміжку. Звичайно, залежно від етапу, що розглядається, можна детальніше сформулювати особливості діяльності прокуратури.

Отже, дослідивши генезис становлення української прокуратури, автор виділяє та характеризує власні історичні етапи становлення і розвитку прокуратури на українських землях, пов'язані із історичними, соціально-економічними періодами розвитку українського суспільства та української держави: 1) перший етап охоплює XVIII сторіччя, зародження інституту прокуратури «петровського зразка» на території Наддніпрянщини, а також період перебування західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії та становлення прокуратури на їх теренах; 2) другий етап – прокуратура під час діяльності УНР (1917–1920 р.р.); 3) третій етап – радянська прокуратура часів УРСР (1920–1991 р.р.); 4) четвертий етап – проголошення незалежності України та прийняття перших законодавчих актів щодо прокуратури, правоохоронної та судової системи України (1991–2001 р.р.); 5) п'ятий етап – так звана «мала судова реформа», під час якої почала відбуватися трансформація законодавства України про прокуратуру, в тому числі прийняття нового Кримінального процесуального Кодексу України, який істотно вплинув на зміни у діяльності прокуратури (2001–2012 р.р.); 6) шостий етап – євроінтеграційні зміни законодавства про прокуратуру, які провадились у відповідності до висновків та рекомендацій

¹аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету (м. Суми, Україна), <https://orcid.org/0009-0007-3596-2217>

Венеціанської комісії (2014 р. – прийняття нового Закону України «Про прокуратуру», 2016 р. – внесення змін до Основного Закону у розділі «Правосуддя»); 7) сьомий етап – після 2016 року і до сьогодні (практична реалізація «Перехідних положень» Основного Закону та Закону України «Про прокуратуру», створення ДБР та САП, звуження функцій прокуратури у відповідності до європейської моделі прокуратури).

Ключові слова: прокурор, прокуратура, органи прокуратури, генезис становлення прокуратури, історія становлення прокуратури.

Historical and legal aspects of formation and development of prosecutor's offices in Ukrainian lands

Annotation. In this article, the author explores the establishment and specific features of the activities of prosecutorial bodies in Ukrainian territories during different historical epochs. The author notes that the activities of the prosecution have undergone significant changes, reflecting the priorities of society and state authority in different periods. Specifically, during different time periods, the institution of the prosecution focused on various tasks, such as safeguarding justice, the interests of the supreme power, citizens, revolutionary legality, and party authority. Therefore, the role of historical experience in shaping the prosecution and defining its functions at different stages of development cannot be underestimated.

The results of the historical analysis describe the genesis of the Ukrainian prosecution in the context of the formation of a democratic rule of law state, provide a general understanding of the diverse work of the prosecution and prosecutors in ensuring the rule of law, and highlight the main directions of its modern development.

A common feature of all the stages discussed by the author in the formation of the prosecution in Ukrainian territories is the change in its structure and powers in accordance with the modern requirements of a specific historical period. Depending on the stage under consideration, the specific features of the prosecution's activities can be formulated in more detail.

Therefore, by examining the genesis of the Ukrainian prosecution, the author identifies and characterizes the historical stages of the establishment and development of the prosecution in Ukrainian territories, associated with historical, socio-economic periods in the development of Ukrainian society and the Ukrainian state: 1) the first stage covers the 18th century, the emergence of the "Petrine model" of the prosecution on the territory of the Right Bank Ukraine, as well as the period of the Western Ukrainian territories being part of the Austro-Hungarian Empire and the establishment of the prosecution on their territory; 2) the second stage – the prosecution during the activities of the Ukrainian National Republic (1917-1920); 3) the third stage – the Soviet prosecution during the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1920-1991); 4) the fourth stage – the declaration of Ukraine's independence and the adoption of the first legislative acts regarding the prosecution, law enforcement, and the judicial system of Ukraine (1991-2001); 5) the fifth stage – the so-called "small judicial reform," during which transformations in the legislation of Ukraine on the prosecution began, including the adoption of a new Criminal Procedure Code of Ukraine, which significantly affected changes in the prosecution's activities (2001-2012); 6) the sixth stage – the European integration changes in the prosecution's legislation, conducted in accordance with the opinions and recommendations of the Venice Commission (2014 – the adoption of a new Law of Ukraine "On the Prosecution," 2016 – amendments to the Basic Law in the "Justice" section); 7) the seventh stage – from 2016 until today (the practical implementation of the "Transitional Provisions" of the Basic Law and the Law of Ukraine "On the Prosecution," the establishment of the State Bureau of Investigation and the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, the narrowing of the prosecution's functions in line with the European model of the prosecution).

Keywords: prosecutor, prosecution, prosecutorial bodies, genesis of the prosecution, history of the prosecution.

Вступ

Із набуттям незалежності, обравши курс на побудову правового демократичного суспільства, українська держава одним із головних своїх завдань визначила постійне зміцнення правопорядку та законності, захист суспільства й особистості від порушень норм права. Одним з елементів механізму захисту прав і свобод є діяльність органів прокуратури України. На значущості та ключовій ролі прокуратури в забезпеченні прав і свобод людини та громадянина акцентують увагу українські правознавці, зазначаючи зокрема, що прокуратура «у сучасних умовах виступає як один з найважливіших гарантів забезпечення як правопорядку в цілому, так і захисту прав і свобод людини» [1, с. 160]; «належить до тих державних інституцій, для яких захист прав людини є визначальним завданням» [2, с. 36].

Дослідження будь-якого правового явища вимагає вивчення його історичних витоків. Оскільки діяльність прокуратури нерозривно пов'язана з історичним розвитком країни, в рамках дослідження її створення та розвитку необхідно визначити, яким чином, де і коли виникли функції, які пізніше стали вважатися функціями прокуратури та були включені до Конституції України.

Зазначена тематика знайшла своє відображення у фундаментальних працях українського вченого В. В. Сухоноса таких, як «Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність», «Прокуратура в системі державних органів України: теоретичний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку» [3; 4], частково у працях М. І. Мичка «Прокуратура України: роль і місце в системі державної влади», «До питання про становлення і розвиток інституту прокуратури в Україні» [5; 6], В. А. Миколенка «Історико-правові аспекти становлення та розвитку прокуратури України» [7], Ф. В. Кашарського [8] та ін. Зважаючи на вагомий внесок цих та інших авторів у юридичну науку щодо питань виникнення, становлення та розвитку прокуратури на землях України, ряд важливих питань ще потребують вирішення з урахуванням історично-правового досвіду, особливо в частині дослідження адміністративно-правових засад діяльності прокуратури на теренах України в різні історичні періоди до та після здобуття незалежності.

Слід наголосити, що хоча історичному аналізу становлення та розвитку органів прокуратури присвячено достатньо потужну наукову базу, проте проведене автором дослідження наукової літератури з окресленої проблематики доводить, що серед науковців відсутній єдиний підхід щодо періодизації становлення та розвитку органів прокуратури. Все зазначене і обумовлює *мету статті* – на підставі дослідження генезису органів прокуратури обґрунтувати етапи становлення та розвитку прокуратури на землях України до та після здобуття незалежності.

Результати

Як зазначає Н. Г. Твердохліб у своїй науковій статті «Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні», вивчення історії створення, формування будь-якого державного органу допомагає краще зрозуміти, по-перше, історичне призначення цього органу, його місце в системі інших державних органів та гілок влади; по-друге, історичну необхідність виконання функцій, покладених на цей орган; по-третє, дає змогу в сучасних умовах вживати заходів законодавчого й організаційного характеру, спрямованих на підвищення ефективності його діяльності [9, с. 9]. Усе це повною мірою стосується й органів прокуратури, діяльність яких ніколи у жодній державі не оцінювалася однозначно.

В даному контексті дослідження важливо відзначити, що представники юридичної та історичної науки окреслюють різні періоди становлення прокуратури на теренах України. Висвітлюючи цей аспект, В. А. Миколенко, наприклад, у своїй науковій публікації «Історико-правові аспекти формування та розвитку прокуратури України», виділяє наступні етапи становлення та розвитку органів прокуратури України:

- I. Етап функціонування прокуратури як частини прокуратури Російської імперії від епохи Петра I до подій лютнево-жовтневого періоду 1917 року (1722–1917 роки).
- II. Етап функціонування прокуратури під час новітньої національно-визвольної боротьби українського народу, а саме у періоди існування: 1) Української центральної Ради (часові рамки від листопада 1917 року до квітня 1918 року); 2) Гетьманату (період від квітня 1918 року до листопада 1918 року); 3) Директорії (період від листопада 1918 року включно до лютого 1919 року).
- III. Етап функціонування прокуратури за часів радянської доби (лютий 1919 року – листопад 1991 року).
- IV. Етап функціонування прокуратури в незалежній Україні (від проголошення незалежності до сьогодні) [7, с. 40].

Далі думки дослідників дещо різняться. Наприклад, науковець Є. М. Попович виокремлює п'ять етапів розвитку інституту прокуратури в Україні через призму історично-правових періодів: 1578–1795 роки – період, коли Правобережна Україна увійшла до складу Речі Посполитої; 1722–1917 роки – період, що відзначив вступ України та її знаходження у складі об'єднаної Російської імперії; 1917–1922 роки – доба її існування в рамках Української Народної Республіки; 1922–1991 роки – період радянського часу; часи незалежності української держави, розпочинаючи з 1991 року [10, с. 15].

М. Я. Мавдрик виділяє такі періоди становлення та розвитку прокуратури в Україні: 1) формування прокуратури під час перебування України в складі Російської імперії та інших держав; 2) закріплення правового статусу прокуратури у часи боротьби за незалежність України у 1917–1921 роках; 3) становлення прокуратури в умовах радянської України; 4) закріплення її нормативного статусу у Конституції України та законах України в період здобуття незалежності і до сьогодні [11, с. 23].

Вчений Г. А. Ніколайчук провів досить ґрунтовне дослідження генезису діяльності прокурора у судовому провадженні, виділивши три великі значущі періоди, які включили в себе такі етапи:

Перший період – так званий «дорадянський», охоплює час від зародження ідеї прокуратури в цілому, її виникнення до моменту офіційного визнання прокурора повноправним учасником кримінального і судового процесів. Цей період за Г. А. Ніколайчуком включає: 1) 1579–1864 р.р. (у цей час прокурор фактично брав участь у судочинстві, але його функції були зведені до наглядових або адміністративно-судових, він мав обмежену роль у розслідуванні певних злочинів та носив формальний характер); 2) 1849–1864 р.р. по 1917 р. (в цей період прокурор почав діяти як повноправний учасник судового процесу, він виступав як обвинувач у суді та підтримував державні інтереси. Це стосується саме пореформеного періоду в історії Австро-Угорської та Російської імперій (до складу яких на той час входили українські землі)).

Другий період вчений називає «радянським» і тут виділяє ряд етапів: 1) 1917–1920 р.р. Короткочасна незалежність прокурора. В цей час прокуратура брала участь у роботі судових органів, але її функції були обмежені до деяких видів злочинів; 2) 1920–1933 р.р. Була створена та діяла колегія обвинувачів. На цьому етапі закріпився кримінально-процесуальний статус прокурора як сторони судового процесу; 3) 1933–1955 р.р. Прокуратура отримала чітке централізоване правове регулювання своєї обвинувальної

функції; 4) 1955–1991 рр. Етап характеризується значним розширенням повноважень прокурора. Він брав участь у досудовому провадженні та судовому розгляді, здійснюючи нагляд та обвинувачення. Прокурор був наділений правом витребовувати справи з суду та вносити протести щодо вироків, незалежно від його участі у розгляді справи [12, с. 73–74].

Третій період – так званий «сучасний», теж включає декілька етапів за Г. А. Ніколайчуком: 1) 1991–2001 р.р. Поступовий відхід від радянської моделі прокуратури. законодавче реформування участі прокурора у судовому провадженні, закріплення нових функцій прокурора (не тільки нагляду і обвинувачення, а і представництва інтересів громадян або держави у суді); 2) 2001–2012 р.р. Проведення «малої судової реформи», яка змінила базові підходи до ролі прокурора у судовому процесі, включаючи особливості підтримання державного обвинувачення прокурором у суді; 3) з 2012 р. до сьогодні. Прийняття нового КПК України та змін до Закону України «Про прокуратуру», що спричинило кардинальне реформування участі прокурора у кримінальному провадженні та його правового статусу [12, с. 74].

На нашу думку, в цілому періодизація, наведена Г. А. Ніколайчуком, є ґрунтовною та змістовною, однак не достатньо дослідженим залишився останній етап у «сучасному» періоді розвитку та реформування прокуратури України (а саме, від 2012 року і до сьогодні), що потребує з нашого боку більш детального дослідження та уточнення.

Аналізуючи предмет нашого дослідження, важливо зауважити, що більшість дослідників акцентують увагу на значущих історичних подіях як основі для створення періодизації. Однак, зважаючи на важливість історично-правових реалій, у яких значна частина українських земель перебувала під впливом Російської імперії, їх переважне включення до наукових досліджень є обмеженим і призводить до перекручення історично-правових реалій розвитку українських земель, які мали дещо інше історичне минуле та належали також і до інших державних утворень. На нашу думку, до таких періодів можна віднести і належність окремих земель до Австрійської (Австро-Угорської) імперії; період УНР, а також Української держави (Гетьманату) та Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР); знаходження Західної України, Північної Буковини та Закарпаття в складі Польщі, Румунії й Чехословаччини – і виключати або ігнорувати в періодизації їх не можна.

Наприклад, М. М. Стефанчук розглядає такі етапи розвитку прокуратури на українських землях: наприкінці XVIII століття – початок виникнення прокуратури на теренах України; кінець XVIII століття орієнтовно до 1917–1918 років – період розвитку прокуратури в епоху імперій, під пануванням Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій; 1918–1923 роки – час розвитку прокуратури в період відродження української державності УНР, Українська Держава, Директорія, ЗУНР і т.д.; 1921–1991 роки – фаза розвитку прокуратури під час радянської влади; і, нарешті, період розвитку прокуратури в часи незалежності України (з 1991 року до нашого часу) [13, с. 64]. На нашу думку, цей підхід повною мірою окреслює історико-правові реалії розвитку прокуратури на українських землях, включаючи дослідження становлення прокуратури не тільки у складі Російської імперії та радянської доби, а і період перебування українських земель під владою Австрійської, Австро-Угорської імперій, часи відродження української державності (УНР, Директорія, Гетьманат), але сучасний етап становлення та реформування прокуратури України (з 1991 року і до сьогодні) залишився не в повній мірі проаналізованим та в підсумку не розкритим, що потребує подальшого описання та уточнення.

Аналізуючи загалом позитивно думки вчених, які детально розглядають історичні періоди, моделі прокуратури на цих етапах у своїх дослідженнях і враховують історичне законодавство, не можна не зауважити про вагомий науковий доробок у вивчення

діяльності прокуратури в епоху Російської імперії на території України, оскільки значна частина України, зокрема Наддніпрянщина, входила до складу цієї імперії. Таким чином, у науковій літературі домінує точка зору, згідно якої російська імперська прокуратура мала значний вплив на державні традиції на українських землях. Її початок датується від 1722 року, хоча варто зауважити, що, наприклад, інститут інстигаторів діяв набагато раніше і в Королівстві Польському та Великому Князівстві Литовському, а відповідно, і на українських землях, і цей інститут мав схожі повноваження з прокурорськими.

Тому, на нашу думку, важливо також досліджувати формування та функціонування австрійської та австро-угорської прокуратури на українських землях, оскільки їхня діяльність базувалася на процесуальних кодексах, які вважалися на той час найкращими в Європі. Наприклад, Цивільний процесуальний кодекс Австро-Угорщини, прийнятий ще в 1895 році, залишається чинним у Австрії і досі [14, с. 19; 15, с. 11].

Наприклад, у період Литовських статутів на українських землях відбулося відокремлення спеціалістів, які спеціалізувалися у правовій сфері. Це був інститут «інстигаторів», який був наділений важливою роллю в державно-правовому контексті. Його обов'язки включали обвинувачення та захист і були взаємопов'язані з судовим процесом, як із участю представників суду, так і інших інститутів, наприклад речника та уповноваженого [16, с. 231]. Литовські статuti, застосовані на території українських земель, відігравали значущу роль у сфері права. Вони сприяли збереженню та передачі багатьох норм та інститутів українського права, що сформувалися під час існування Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Також важливим є дослідження ролі прокурора під час його участі у судових справах на Буковині та Галичині в період включення цих територій до складу Австрії та Австро-Угорщини (1849–1918 рр.), оскільки цей період має своє власне історичне минуле та цікавий досвід для аналізу.

Наприкінці першої половини XIX століття не існувало окремих посад прокурорів у австрійських судах. Самі судді виконували роль судді, а також обвинувача і захисника для обвинуваченого. Однак революційні зміни наприкінці XIX століття в австрійському кримінальному процесі привели до впровадження обвинувального процесу замість інквізиційного. Конституція 1848 року встановила принципи гласності та усності процесу, введення кримінального судочинства судом присяжних та незалежність судів від адміністрації. У конституціях не було згадки про інститут прокуратури, але на той час існувала потреба у відповідному органі для підтримання обвинувачення у справах, де зачіпалися державні інтереси [17, с. 37]. Цікавим є те, що вперше ідея введення посад прокурорів на більшості територій імперії була реалізована в березні 1849 року за допомогою двох актів, спрямованих на запобігання зловживанням в масовій пресі. Ці акти включали в себе закон «Про запобігання зловживанням преси» та «Положення про порядок розслідування зловживань преси». Цей крок також пов'язувався з делегуванням державним прокурорам повноважень з контролю за дотриманням законодавства у сфері засобів масової інформації. Історичне та правове коріння участі прокурора в судових процесах, особливо у підтриманні обвинувачення, пов'язане саме з цими актами.

Після розпаду Австро-Угорщини та утворення на теренах Галичини та Буковини Західноукраїнської Народної Республіки прокуратури продовжували здійснювати функцію підтримання державного обвинувачення. У загальних рисах була збережена структура державних прокуратур, що працювали в Галичині та Буковині до 1918 року.

Один з ключових періодів у розвитку прокуратури в Україні включає епоху відродження Української держави на початку XX століття, що також охоплює період Української Народної Республіки, Української Держави, Директорії Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки та Української Соціалістичної Радянської Республіки. Незважаючи на те, що цей період тривав недовго за кількістю

років, він відзначався значним обсягом впроваджених заходів, включаючи створення нормативно-правової бази, встановлення організаційних та штатних структур і відповідно до них формування державно-правових інститутів, зокрема прокуратури. Цей період був свідком вагомих історичних подій і одночасно надав важливий досвід у відношенні державного будівництва в Україні.

Дослідивши наукові праці з періодизації становлення та розвитку прокуратури перерахованих вище вчених, можна підсумувати, що розвиток прокуратури в Україні під час радянського періоду (УРСР) можна поділити на кілька періодів. Серед них можна виділити: період становлення соціалістичної державності та права (1921–1929 роки); період встановлення та панування тоталітарного режиму (1929–1938 роки); період Другої світової війни (1939–1945 роки); період післявоєнних років та десталінізації (1945–перша половина 1960-х років); період неототалітарного режиму (середина 1960-х – середина 1980-х років); період перебудови (1985–1991 роки).

Розглядаючи етап пострадянського розвитку інституту прокуратури в Україні, важливо відзначити, що суттєвими історично-правовими етапами стали прийняття Декларації про державний суверенітет України Верховною Радою УРСР від 16 липня 1990 р. [18], Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. [19] та прийняття Закону України «Про прокуратуру України» від 05 листопада 1991 року [20]. Ці події мали особливе історичне значення, оскільки пов'язані з реформуванням інституту прокуратури та його інтеграцією до структур державної влади України. Щодо Закону України «Про прокуратуру України» від 5 листопада 1991 року, даний нормативно-правовий акт визначив структуру, повноваження, завдання та функції самостійних органів прокуратури України, і це стало відзначеним кроком в розвитку вітчизняного інституту прокуратури.

Процес розробки законодавства про прокуратуру, що почався після здобуття незалежності, отримав новий поштовх з прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року [21], яка визначила прокуратуру як єдину систему. Під назвою «Прокуратура» в Основному Законі було виділено окремий розділ, що регулював діяльність прокуратури.

Наступний період (2001–2012 роки) у розвитку органів прокуратури почався з так званої «малої судової реформи», яка визначилася істотними подіями у сфері законотворення. В червні-липні 2001 року було прийнято кілька важливих нормативних актів [22; 23], які внесли значні зміни до основних підходів до провадження правосуддя, зокрема в кримінальних справах і зокрема стосовно ролі прокурора у підтримці державного обвинувачення.

Наступний етап розвитку і реформування прокуратури України (2012–2016 рр.) нерозривно пов'язаний з радикальними змінами в парадигмі кримінального процесуального права України. Вони стали можливими завдяки уведенню в дію нового Кримінального процесуального кодексу України [24] та деяких інших законодавчих актів.

На сучасному етапі реформування законодавства про прокуратуру можна відзначити окремий етап, який ознаменувався важливими законодавчими подіями у 2014 і 2016 роках. А саме – це прийняття Верховною Радою України оновленого Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [25] та внесення Змін до Конституції України від 30 вересня 2016 року [26], які визначили сучасну роль прокуратури в Україні, а саме: у новому Законі «Про прокуратуру» детально розглядаються сучасні функції прокуратури та інші важливі аспекти діяльності прокурора; зміни до Конституції України від 30 вересня 2016 року [26] були прийняті з метою приведення законодавства України про прокуратуру у відповідність до європейських стандартів.

Запроваджуючи вказані зміни, законодавець відніс прокуратуру до системи правосуддя, саме включивши до Розділу VII Основного Закону «Правосуддя» статтю 131-1, в якій перелічив і суттєво звузив основні функції прокуратури. Можна констатувати, що реалізація вказаних законодавчих змін у практичному плані посприяла остаточному відходу від реалізації функцій прокуратури «радянського» типу і переходу до діяльності прокуратури європейського зразка, оскільки всі ці законодавчі зміни розроблені відповідно до європейських норм.

Висновки

Здійснивши дослідження генезису становлення органів прокуратури на українських землях, ми можемо виділити та охарактеризувати власні історичні етапи становлення і розвитку прокуратури на українських землях, пов'язані із історичними, соціально-економічними періодами розвитку українського суспільства та української держави: 1) перший етап охоплює XVIII сторіччя, зародження інституту прокуратури «петровського зразка» на території Наддніпрянщини, а також період перебування західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії та становлення прокуратури на їх теренах; 2) другий етап – прокуратура під час діяльності УНР (1917–1920 р.р.); 3) третій етап – радянська прокуратура часів УРСР (1920–1991 р.р.); 4) четвертий етап – проголошення незалежності України та прийняття перших законодавчих актів щодо прокуратури, правоохоронної та судової системи України (1991–2001 р.р.); 5) п'ятий етап – так звана «мала судова реформа», під час якої почала відбуватися трансформація законодавства України про прокуратуру, в тому числі прийняття нового Кримінального процесуального Кодексу України, який істотно вплинув на зміни у діяльності прокуратури (2001–2012 р.р.); 6) шостий етап – євроінтеграційні зміни законодавства про прокуратуру, які провадилися у відповідності до висновків та рекомендацій Венеціанської комісії (2014 р. – прийняття нового Закону України «Про прокуратуру», 2016 р. – внесення змін до Основного Закону у розділі «Правосуддя»); 7) сьомий етап – після 2016 року і до сьогодні (практична реалізація «Перехідних положень» Основного Закону та Закону України «Про прокуратуру», створення ДБР та САП, звуження функцій прокуратури у відповідності до європейської моделі прокуратури).

Список використаних джерел:

1. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини й громадянина в Україні: монографія. Донецьк: Вид-во Дніпроп. нац. ун-ту, 2007. 256 с.
2. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія. Київ: Алерта; КНТ; Центр навч. л-ри, 2008. 472 с.
3. Сухонос В. В. Прокуратура в системі державних органів України: теоретичний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку: монографія. Суми: Університетська книга, 2008. 447 с. *Інституційний репозитарій eSSUIR СумДУ*. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/50494>.
4. Сухонос В. В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: монографія. Суми: Університетська книга, 2004. 348 с. *Інституційний репозитарій eSSUIR СумДУ*. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/50368?mode=full>.
5. Мичко М. І. Прокуратура України: роль і місце в системі державної влади. Донецьк: Донеччина, 1999. 256 с.

6. Мичко М. І. Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України: дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 375 с.
7. Миколенко В. А. Історико-правові аспекти становлення та розвитку прокуратури України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №1. С. 39–41. URL: https://par-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/1_2017.pdf.
8. Кашарський Ф. В. Організаційно-правові засади діяльності прокуратури в українських губерніях Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст.: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2019. 225 с. *Інституційний репозитарій ХНУВС*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kasharskyi_Feliks/Orhanizatsiino-pravovi_zasady_diialnosti_prokuratury_v_ukrainskykh_huberniakh_Rosiiskoi_imperii_u_d.pdf?PHPSESSID=60da82oav0p7f5hkafssf17211.
9. Твердохліб М. Г. Історико-правові витоки участі прокурора у кримінальному провадженні в суду на українських землях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 32. Том 3. С. 161–164. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.32-3.pdf>.
10. Попович Є. М. Шляхи розвитку прокуратури України: монографія. Харків: Торнадо, 2009. 352 с.
11. Мавдрик М. Я. Становлення та розвиток прокуратури України як інституту захисту прав і свобод людини і громадянина. *Вісник Харківського університету внутрішніх справ*. 2012. № 3(58). С. 22–35. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/23bd4ab8-9548-49e8-a745-8431fec51705>.
12. Ніколайчук Г. А. Повноваження прокурора та їх реалізація у судовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2019. 262 с. *Інституційний репозитарій юридичного факультету ЛНУ*. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/Dysertatsiia-1.pdf>.
13. Стефанчук М. М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018. 471 с. *Інституційний репозитарій eKNUTSHIR КНУ ім. Т. Г. Шевченка*. URL: <https://ir.library.knu.ua/items/4eea6cb8-eb64-47c8-bcf1-2cfe8488265e>.
14. Думич Х. М. Австрійський Цивільний процесуальний кодекс 1895 року: причини укладення, структура і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Випуск 32. Том 1. С. 16–20. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4574>.
15. Godlewski W. *Austryackie prawo procesowe cywilne: podrecznik systematyczny dla nauki i praktyki*. Lwow: Nakładem K. S. Jakubowskiego, 1900. 516 s.
16. Статути Великого князівства Литовського. У 3-х томах. Том 1. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. В. Ківалова, П. П. Музиченка, А. І. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 486 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pankov_Anatolii/Statuty_Velykoho_kniazivstva_Lytovskoho_Tom_I_Statut_Velykoho_kniazivstva_Lytovskoho_1529_roku/.
17. Панич Н. Ю. Становлення та розвиток інституту прокуратури в Галичині у складі Австрії і Австро-Угорщини (1849-1918 рр.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2009. 240 с.
18. Про державний суверенітет України: Декларація Верховної Ради УРСР від 16 липня 1990 року № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.

19. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
20. Про прокуратуру: Закон України від 05 листопада 1991 року № 1789-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12#Text>.
21. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
22. Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру»: Закон України 12 липня 2001 року № 2663-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2663-14>.
23. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України: Закон України від 21 червня 2001 року № 2533-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2533-14>.
24. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
25. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
26. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>.